

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку лексичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня

Виконала студентка групи СО-4
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Крюк Лілія Леонідівна
Керівник: Жадленко І.О.
Рецензент: Сущенко Л.О.
Нормоконтроль ____Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2021

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 39 с., 2 таблиці, 41 джерело, 3 додатки.

Об'єкт дослідження: лексична сторона мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати, визначити рівні розвитку лексичної сторони мовлення та розробити методичні рекомендації для батьків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури з теми дослідження); емпіричні (бесіда, складання анамнезу, вивчення документації, спостереження, констатувальний експеримент, аналіз мовленнєвої діяльності дітей); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що діти із загальним недорозвиненням мовлення мають великі труднощі у формуванні всіх компонентів мовлення, в тому числі і лексичної сторони. Це призводить до того, що діти мають звужений словниковий запас, що негативно впливає на загальний мовленнєвий розвиток дитини. Окрім мовленнєвих порушень, у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто спостерігаються порушення пізнавальних процесів. Це може проявлятися у нестійкості уваги, зниженні обсягу пам'яті та труднощах у виконанні розумових операцій.

**ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ, ЛЕКСИЧНА
СТОРОНА МОВЛЕННЯ, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК.**

ВСТУП

Актуальність дослідження. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини й підготовка її до навчання в школі. Саме від рівня сформованості мовлення дитини, зокрема, лексико-семантичної сторони, залежить рівень опанування навчальною діяльністю, шкільними знаннями, вміннями і навичками відповідно програмових вимог.

Нині вивченню лексичної сторони мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) присвячено ряд фундаментальних і різнобічних досліджень Н.Новотворцевої, Т.Філічевої, Г.Чіркїної та ін. [37] Оскільки, мовлення щільно пов'язане із мисленням, за висновками Л. Виготського, то дитина із ЗНМ яка має порушення процесу формулювання виразу чи вислову не виконує повноцінно мисленнєво-пізнавальну функцію, що негативно позначається у подальшому на оволодінні читанням і письмом в початковій школі. У зв'язку з цим, розвиток усного мовлення дітей старшого дошкільного віку у психологічній і педагогічній літературі розглядається в числі найважливіших завдань [6,7,14,22,30].

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що діти із загальним недорозвиненням мовлення мають великі труднощі у формуванні всіх компонентів мовлення, в тому числі і лексичної сторони. Це призводить до того, що діти мають звужений словниковий запас, що негативно впливає на загальний мовленнєвий розвиток дитини. Окрім мовленнєвих порушень, у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто спостерігаються порушення пізнавальних процесів. Це може проявлятися у нестійкості уваги, зниженні обсягу пам'яті та труднощах у виконанні розумових операцій [5,7,10,13,14,21,22,30,38].

Окремі аспекти методики розвитку мовлення дітей дошкільного віку

розробляли такі вчені: Є. Тіхеєва, Д. Ілляшенко, М. Іполітова, К. Ушинський, С. Конопляста, І. Марченко, О. Мастюкова, А. Богуш, Н. Пахомова та ін. [5,7,13,21,37].

Діти із ЗНМ належать до неоднорідної та чисельної групи, для якої оволодіння усним мовленням – єдиний шлях особистісного розвитку. Особливість розвитку словникового запасу, граматичної будови та зв'язного мовлення описана в дослідженнях Р. Левіної, В. Орфінської, Н. Тругот та ін [14,28, 32,33]. Проблема формування лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ займає одне з основних напрямів у сучасній логопедії. Тому особливо важливим є своєчасне виявлення й усунення порушень лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ. Проте до тепер проблема розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ у старших дошкільників залишається недостатньо розробленою, що й зумовило вибір теми нашого дослідження: «Особливості розвитку лексичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня».

Об'єкт дослідження: лексична сторона мовлення дошкільників старшого віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Предмет дослідження: особливості розвитку лексичної сторони мовлення у дошкільників старшого віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Мета дослідження : теоретично обґрунтувати, визначити рівні розвитку лексичної сторони мовлення та розробити методичні рекомендації для батьків дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Завдання:

1. Вивчити та проаналізувати теоретичні засади особливості розвитку лексичної сторони мовлення.

2. Провести діагностику стану розвитку лексичної сторони мовлення у дошкільників старшого віку із загальним недорозвиненням мовлення III

рівня.

3. Проаналізувати отримані результати, сформулювати висновки.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та наукової літератури з теми дослідження); емпіричні (бесіда, складання анамнезу, вивчення документації, спостереження, констатувальний експеримент, аналіз мовленнєвої діяльності дітей); статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Методологічне підґрунтя дослідження:

- концепція загальномовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання (Є.Соботович);

- психолінгвістичний підхід до аналізу мовленнєвого розвитку дитини й його формування у процесі нормального та порушеного онтогенезу (Н. Жукова, О. Леонтєв, Ж. Піаже, Є. Соботович, Ф. Сохін, В. Тищенко, А. Тамбовцева, О. Шахнарович, Н. Юрьєва та ін.);

- теорія мови та мовлення (Л. Виготський, О. Лурія, Є.Соботович, Т. Ушакова та ін.);

- вчення про тісний взаємозв'язок ліній розвитку фонетичної, лексичної та граматичної сторін мовлення (Л. Виготський, О. Корнєв, Р. Левіна, Р. Лалаєва, О. Лурія, О. Мастюкова, Є. Соботович, О. Шахнарович).

Дослідження проводилися на базі Комунального навчального закладу (ясла-садок) № 155 «Калинка», з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків.

ВИСНОВКИ

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини й підготовка її до навчання в школі. Саме від рівня сформованості мовлення дитини, зокрема, лексико-семантичної сторони, залежить рівень опанування навчальною діяльністю, шкільними знаннями, уміннями і навичками відповідно програмових вимог. Засвоєння дитиною лексичної семантики є одним із найскладніших психологічних процесів.

Діти із ЗНМ належать до неоднорідної та чисельної групи, для якої оволодіння усним мовленням – єдиний шлях особистісного розвитку. Особливість розвитку словникового запасу, граматичної будови та зв'язного мовлення описана в дослідженнях Р.Левіної, В.Орфінської, Н.Тругот та ін. Проблема формування лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ займає одне з основних напрямів у сучасній логопедії. Тому особливо важливим є своєчасне виявлення й усунення порушень лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ. Проте до тепер проблема розвитку лексичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ у старших дошкільників залишається недостатньо розробленою.

Оскільки, мовлення щільно пов'язане із мисленням, за висновками Л. Виготського, то дитина із ЗНМ яка має порушення процесу формулювання виразу чи вислову не виконує повноцінно мисленнєво-пізнавальну функцію, що негативно позначається у подальшому на оволодінні читання і письма в початковій школі. У зв'язку з цим, розвиток усного мовлення дітей старшого дошкільного віку у психологічній і педагогічній літературі розглядається в числі найважливіших завдань.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що діти із загальним недорозвиненням мовлення мають великі труднощі у

формуванні всіх компонентів мовлення, в тому числі і лексичної сторони. Це призводить до того, що діти мають звужений словниковий запас, що негативно впливає на загальний мовленнєвий розвиток дитини. Окрім мовленнєвих порушень, у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто спостерігаються порушення пізнавальних процесів. Це може проявлятися у нестійкості уваги, зниженні обсягу пам'яті та труднощах у виконанні розумових операцій .

Порушення лексичного ладу мовлення є провідним дефектом в структурі ЗНМ, оскільки, у дітей пізніше починає формуватися мовленнєва система для якої характерний мінімальний запас слів, аграматизми, дефекти звуковимови.

Підсумовуючи результати експерименту щодо розвитку лексичної сторони мовлення після проведення комплексу завдань, можна констатувати, що основна частина дітей із ЗНМ III рівня мала середній рівень. Опанування навчальної програми відбувалося без значних труднощів (досить швидко справлялися із завданням, робили всі вправи більш усвідомлено, концентрація уваги була достатньою для сприймання та засвоєння навчального матеріалу).